

Riskbedömning på 36 mjölkgårdar i norra Sverige 2024 – rangordning fallande efter angiven risk på företagsnivå

1. Lönsamhet
2. Social situation – arbetsbelastning
3. Tillgång till arbetskraft och kompetensförsörjning
4. Tillgång till kapital vid investering
5. Tillgång till areal och stödsystemets effekter på produktionsjordbruket
6. Tillgång till förnödenheter
7. Tillgång till tjänster
8. Attityder i samhället

12

SOU 2024:8 Betänkande – underlag för ny lag

• 9.1 Konkurrenskraftens betydelse för livsmedelsberedskap

- En förutsättning för en inhemsk produktion av livsmedel är att företagen är konkurrenskraftiga, dvs. att företagen har en god lönsamhet över tid. En god lönsamhet förbättrar också företagens möjligheter att hantera störningar av olika slag.

Livsmedelsberedskap för en ny tid

*Betänkande av Utredningen om
en ny livsmedelsberedskap*

Stockholm 2024

Europeiska jordbruksfonden för
landbyggsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

13

1. Lönsamhet Så här har vi räknat...

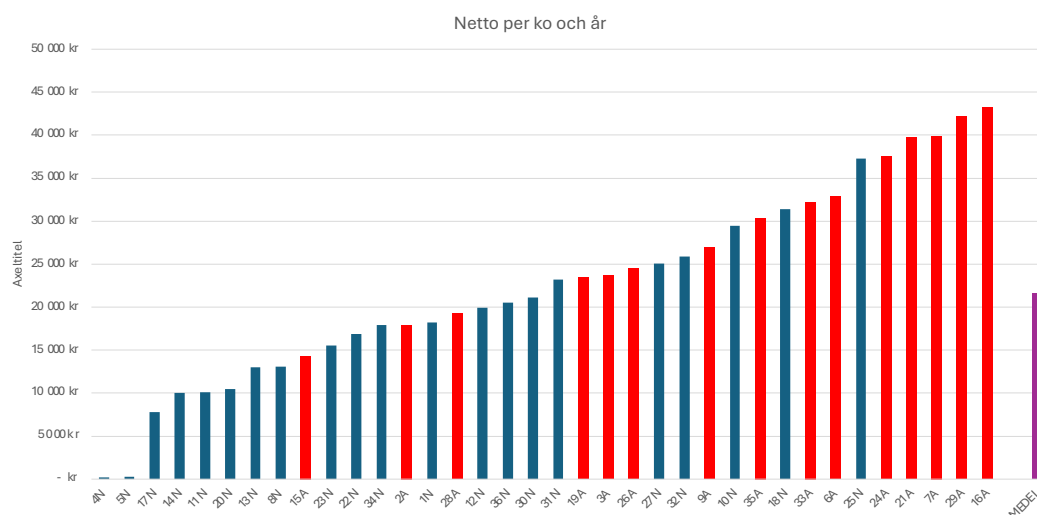
- Vi har gjort en kostnads kalkyl för att visa på hur mycket pengar som finns kvar per ko och år för byggnader och mark.
- Vi redovisar per ko för att anonymisera.
- Gårdsspecifika kostnader viktade med utgångspunkt från senaste bokslutet och justerat med oktober månads kostnader och intäkter.
- Grovfoderkostnader beräknade inklusive inomgårdshantering med traktor och/eller lastmaskin och minskat med gårdsstöd.
- Allt arbete, oavsett om det görs på kontor, i traktor, med underhåll eller i ladugård, har kostnadsförts med 275 kr.
- I spannmålskalkylen har halm och stöd fått påverka. Stor skillnad mellan spannmål i renbestånd och som skyddsgröda vid insådd

Europeiska jordbruksfonden till
landstyggsutveckling, Europeiska
landstyggs- och landskapsutvecklingsprogrammet

14

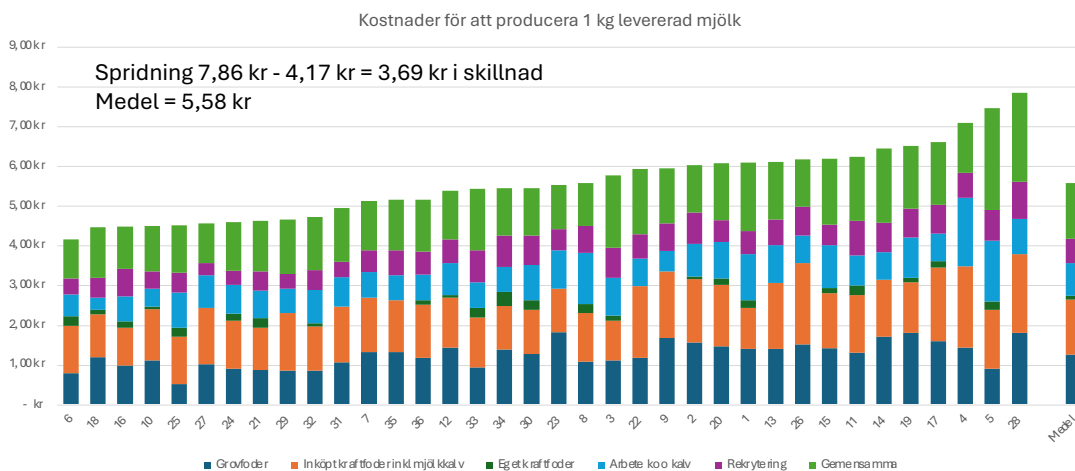
1. Netto per ko - kvar till byggnader och mark

Europeiska jordbruksfonden till
landstyggsutveckling, Europeiska
landstyggs- och landskapsutvecklingsprogrammet

15

1. Kostnadsbild - det är skillnad på lika

16

1. Olika förutsättningar på gårdarna - Kraftfoder

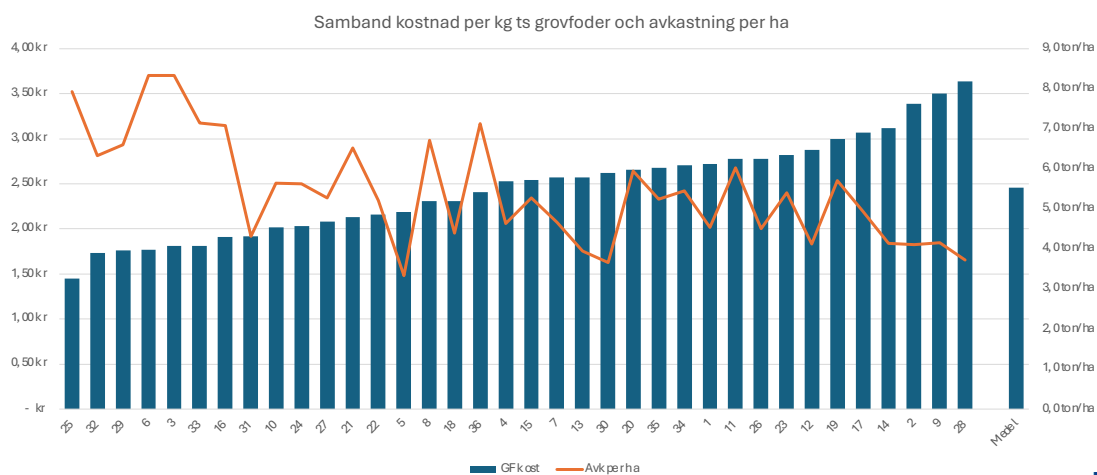
- 22 av gårdarna producerar egen spannmål - Kräver lager och hanteringslösningar
- Mängden KF per kg levererad mjölk varierar mellan 0,22 - 0,47 kg. Samband med grovfoderkvalitet?
- Kostnaden för KF per kg levererad mjölk varierar mellan 0,94 kr - 1,97 kr, skillnaden motsvarar ca 10 000 kr per ko mellan högsta och lägsta
- Egen spm från 0,50 kr - 2,50 kr per kg

17

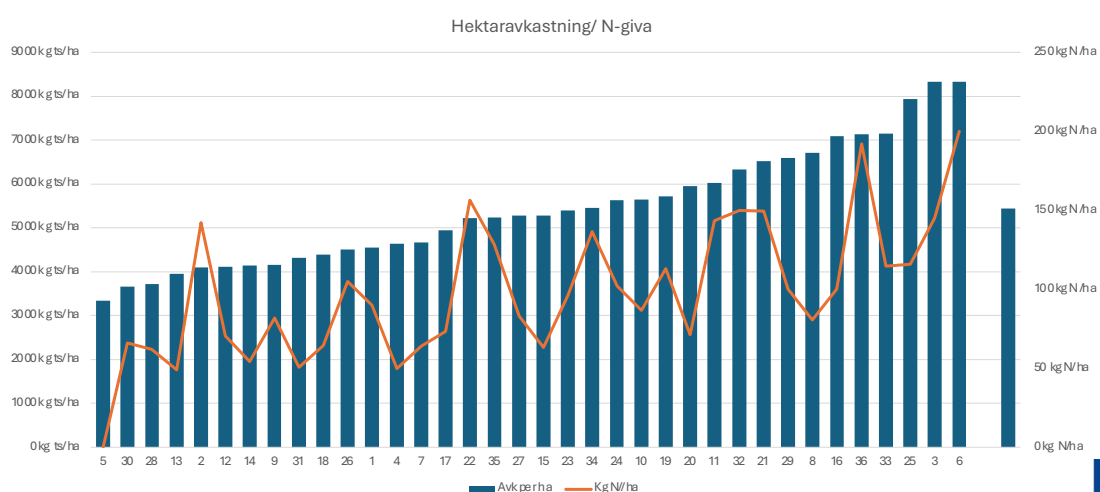
1. Grovfoder - vad påverkar priset?

Läge - arrondering - markens
avkastningsförmåga -
maskinkostnader - stödoptimering

18

1. Avkastning per ha/N-giva - Rp-innehåll?

19

...från valltävling 2021

17 gårdar deltog med en utvald 2:a års vall som klipptes strax innan skörd och analyserades

	Bruttoskörd klippt per ha	Energi MJ per kg ts	Protein Rp (smb Rp) per kg ts
Total skörd (17 gårdar)	Spridning 5 947 kg ts – 10 793 kg ts Medel 7 887 kg ts	Viktat 10,0 - 11,4 MJ Medel 10,6 MJ	Viktat 88 g (51 g) – 186 g (144 g) Totalt Rp per ha 525 kg – 1 945 kg
1:a skörd	2 730 kg ts – 4 991 kg ts	10,3 MJ – 11,7 MJ	80 g (43 g) – 219 g (174 g)
2:a skörd	1 653 kg ts – 4 960 kg ts	9,0 MJ – 11,0 MJ	83 g (47 g) – 189 g (146 g)
3:e skörd (5 gårdar)	1 104 kg ts – 4 062 kg ts	10,5 MJ – 11,6 MJ	160 g (119 g) – 206 g (162 g)

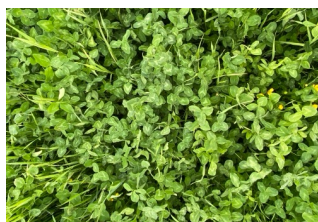
Ett kg N ger ca 7 kg Rp och kostar ca 18 kr, eller ca 2,60 kr/kg Rp

Ett kg Rp från Raps kostar ca 14 kr

Europeiska jordbruksfonden för
landstyggsutveckling: Europeiska
unionens och medlemsstaternas bidrag

20

Vad är det som skiljer?

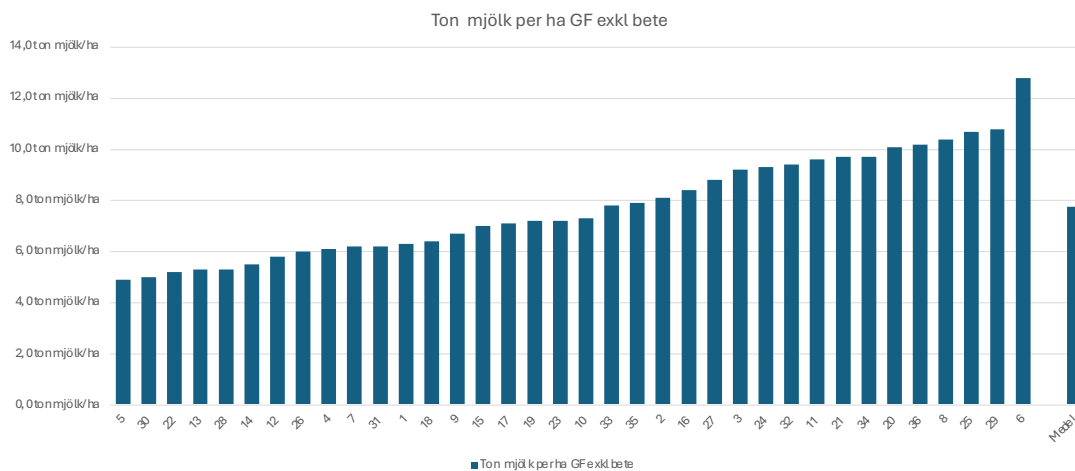
- A. Vatten
- B. Gödsling
- C. Skördetidpunkt - väder (utvecklingsstadium)
- D. Botanisk sammansättning
- E. Jordens avkastningsförmåga

Europeiska jordbruksfonden för
landstyggsutveckling: Europeiska
unionens och medlemsstaternas bidrag

21

1. Ett mått på effektivitet i grovfoderodlingen

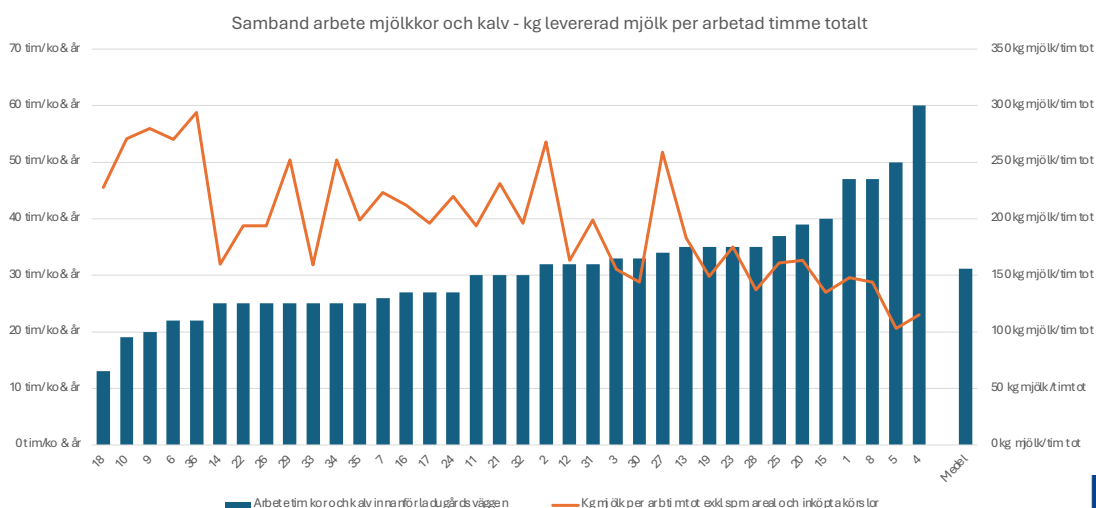
Återkommer till detta senare...stödsystem?

Europeiska jordbruksfonden för
landstyggsutveckling, Europeiska
landstyggsutvecklingsprogrammet

22

1. Arbete - effektivitet

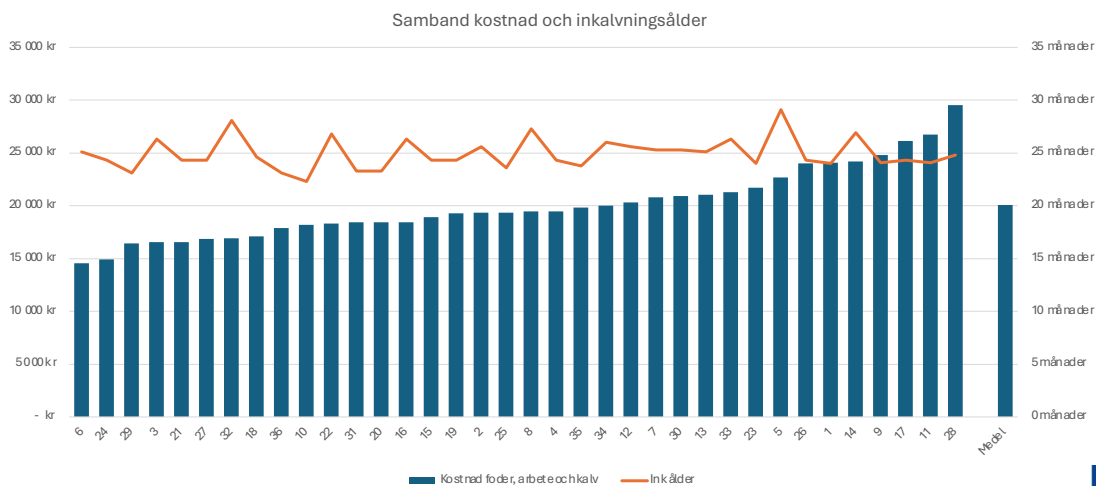

Europeiska jordbruksfonden för
landstyggsutveckling, Europeiska
landstyggsutvecklingsprogrammet

23

1. Rekrytering

Vad kostar byggnader, strö, semin, el osv.
Räcker GF arealen till kompensationsstöd för ungnöt?
Vad får ett ungnöt till slakt kosta?
Vad får vi betalt för en dräktig kviga?

24

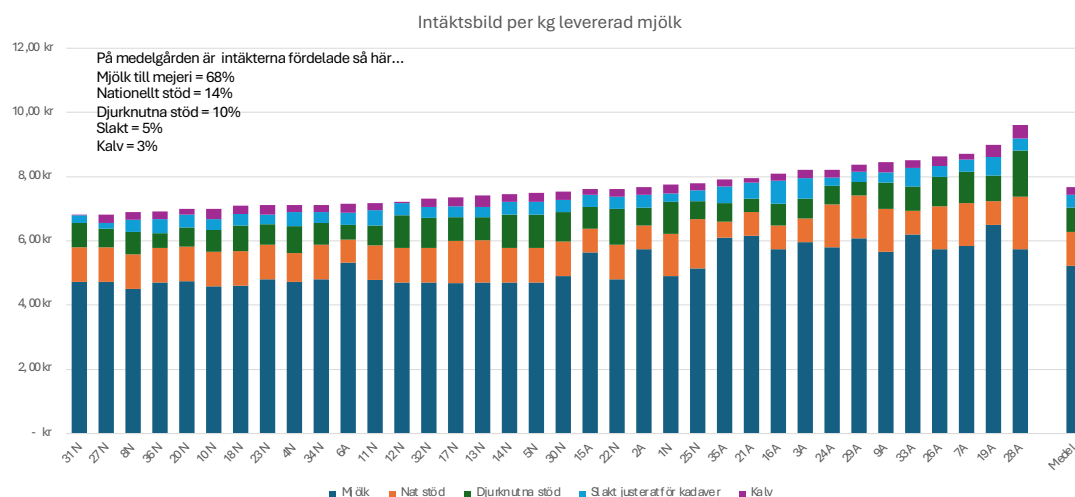
1. Gemensamma
kostnader - 1,40 kr/kg
mjölk i snitt (0,98 kr -
2,57 kr)

- Klart samband med gårdsstorlek...
- Strö
- El
- Robot
- Arbete underhåll och admin
- Avel
- Underhåll ek byggnader
- Omkostnader djurskötseln
- Veterinär
- m.m.

25

1. Intäkter - även här är det skillnad på lika

Europeiska jordbruksfonden för
landstyggsutveckling, Europeiska
landstyggs- och landskapsutvecklingsfonden

27

1. Fördelning intäkter per kg levererad mjölk

	Spridning	Medelgården
• Avräkningspris	4,50 kr - 6,50 kr	68 %
• Nationellt stöd	0,48 kr - 1,64 kr	14 %
• Djurknutna stöd	0,42 kr - 1,43 kr	10 %
• Utslagsko	0,18 kr - 0,72 kr	5 %
• Kalv	0,01 kr - 0,41 kr	3 %

Vad kan vi påverka?

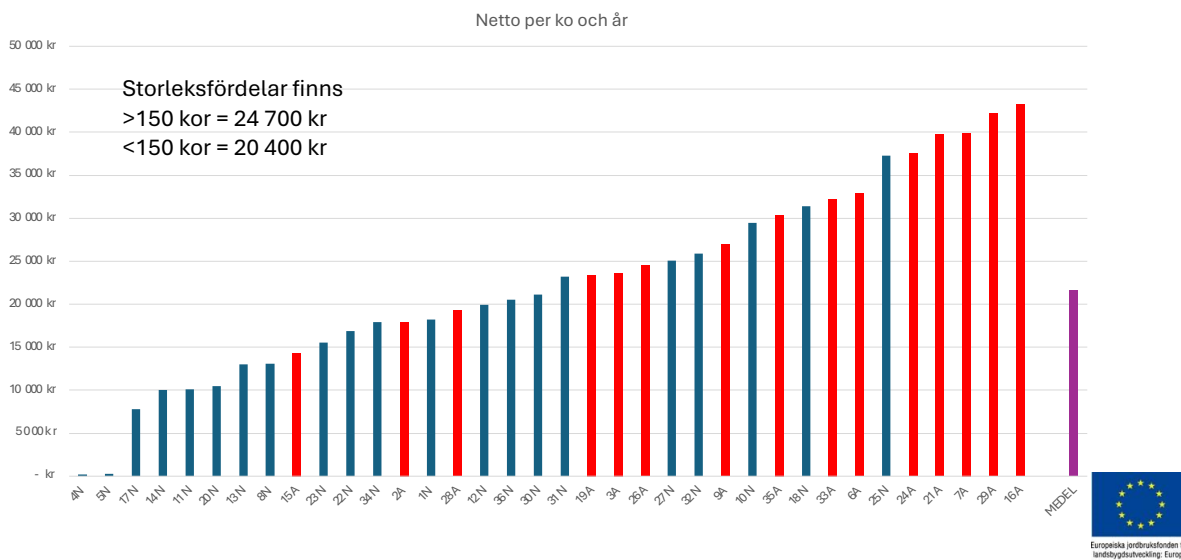
Spridning slaktpris 39 kr - 61 kr (medel 47,50)!

Europeiska jordbruksfonden för
landstyggsutveckling, Europeiska
landstyggs- och landskapsutvecklingsfonden

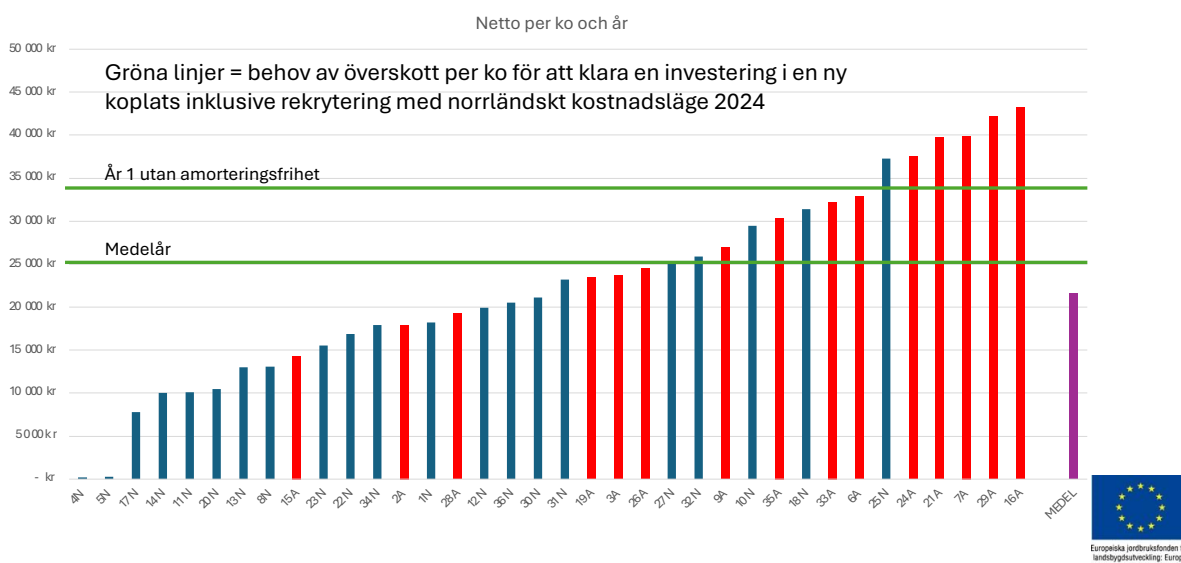
28

1. Netto per ko - kvar till byggnader och mark

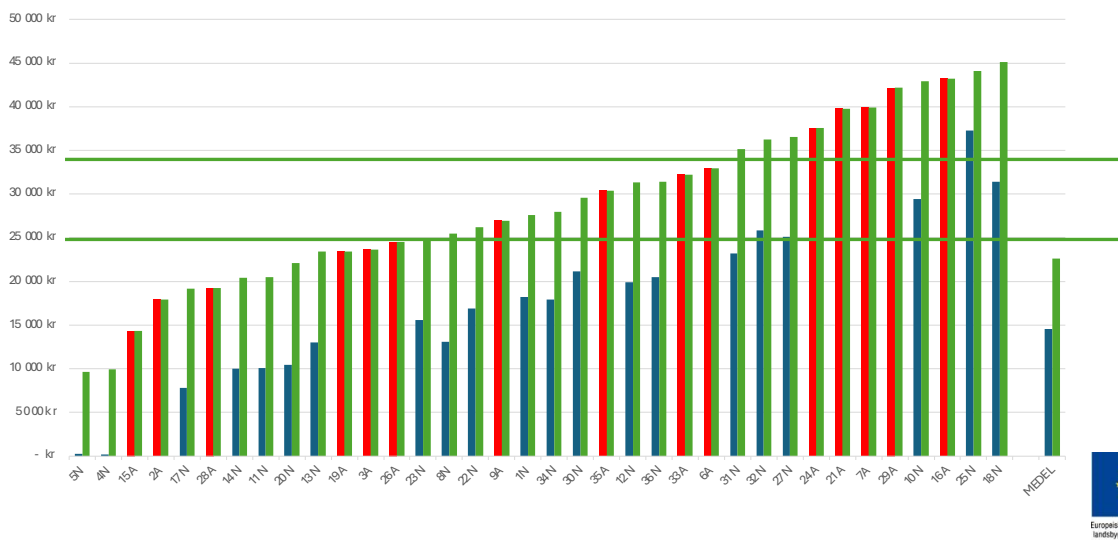
29

1. Netto per ko - kvar till byggnader och mark

31

Vi försöker likställa avräkningspriset på mjölken - Normmejeristerna får 5,74 kr/ kg levererad mjölk (Arlas okt 2024)

32

Vad kan vi göra för lönsamheten på gården... Ingen är världsmästare i alla grenar...

- Hög leverans per ko och år
- Effektivitet i mjölk/tim och mjölk/ha - stödsystemet?
- Låg rekrytering - vem köper kalven?
- Effektiv växtodling - höga skördar med bra värden
- Håll koll på maskinkostnaderna - ca 60% av grovfoderkostnaden (egna maskiner, diesel och inköpta körslor)
- Odla egen spannmål om det går - hur hantera skörd och lagring?
- Producera eget strö om det går
- Utnyttja investeringsstöd om sådana finns
- Den mindre gården har en större utmaning, men det går...kanske mindre sårbar?

35

SOU 2024:8 Betänkande – Organisation och samordning

- Samordning på riksnivå "Beredskapsmyndigheten" med Livsmedelsverket, Jordbruksverket, SVA, Naturvårdsverket och Länsstyrelserna
- Livsmedelsverket bedömer att en motståndare med rätt kunskap, resurser och medel kan påverka stora delar av Sveriges livsmedelsförsörjning genom välriktade cyberattacker eller planerade angrepp mot strategiska försörjnings- och knutpunkter.
- Länsstyrelsen och kommuner är geografiskt områdesansvarig myndighet och den högsta civila totalförsvarsmyndigheten inom länen. Genom sin verksamhet ska länsstyrelsen och kommunerna minska sårbarheten i samhället, bevaka att risk- och beredskapshänsyn tas i samhällsplaneringen samt utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap

Europeiska jordbruksfonden för
landbyggsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

43

2. Social situation

"Vad händer om jag blir sjuk?"

"Vem skall se till våra barn när vi har arbetstoppar?"

"Ersättarförsäkringen ersätter 1 heltid, men jag gör 2 heltider på en lön"

"För vem gör jag detta? Har allt ansvar 365 dagar om året, jobbar 3 000 timmar per år, kan inte ta ut en lagstadgad semester, hinner inte följa mina barn till träningen, hinner knappt umgås med familjen, jobbar som mest när alla andra har semester och mina barn har sommarlov."

Företagsledare måste kunna delegera nyckelfunktioner till kompetenta anställda?

Rimlig arbetsbelastning – rekrytera kompetenta medarbetare

Hitta fungerande barnomsorg. När det allmänna inte räcker, hitta privata alternativ – skall produktionen gå före familjen?

Socialt skyddsnät vid ohälsa – försäkringar

Vem tar tag i en studie avseende den sociala situationen på gårdarna? Vi behöver bättre underlag.

Europeiska jordbruksfonden för
landbyggsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

44

SOU 2024:8 Betänkande - Arbetskraft

- Anställda inom livsmedelssektorn ca 290 000 personer.
 - 20 000 inom primärproduktion– brist på arbetskraft med rätt kompetens och visst beroende av utländsk arbetskraft
 - 50 000 inom förädling – brist på arbetskraft med rätt kompetens och visst beroende av utländsk arbetskraft
 - 220 000 inom livsmedelshandel och restaurang

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

45

3. Kompetent personal och kontinuerlig kompetensutveckling

"Vi ser gärna svensk personal – men var finns den?"

"Jag kan inte konkurrera lönemässigt med gruvan"

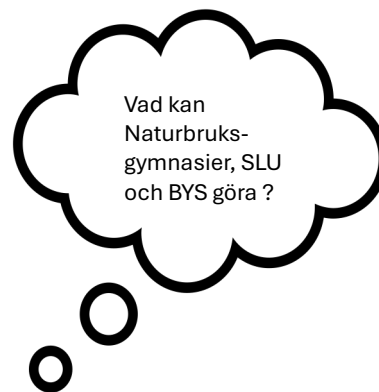
"Jag har inte råd att anställa den kompetens jag skulle behöva – förman, driftledare etc. Istället gör jag och min fru 3 000 timmar var per år – vad händer om vi blir sjuka?"

"Kompetensutveckling och företagets konkurrenskraft går hand i hand"

Erbjuda en bra arbetsplats och bra lön – förutsätter god lönsamhet.

Hitta billigare arbetskraft från andra länder och kompetensutveckla internt eller avveckla.

Kontinuerligt kompetensutveckla samtliga medarbetare och företagsledare – var/vem?

"Kompetensutvecklingsbibliotek" med kvalitetssäkrad förmedling av grundläggande och företagsutvecklande kunskap på distans efterfrågas – hur och vem tar tag i detta?

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

46

4. Kapital

"Konsumenter och myndigheter kräver att vi utvecklas i olika riktningar – allt kostar pengar men vem står för börsen?"

"Vi kan inte genomföra en generationsväxling – det går inte att lösa ut syskonen"

"Nyinvesterad – hur klarar vi räntor och amorteringar innan produktionen är i full gång?"

"Det är för lätt att låna till maskiner"

Hitta kapital till nödvändiga reinvesteringar och utveckling av verksamheten

Sälja in affärsidén

Hitta kapital för att kunna genomföra generationsväxlingar

Värdering av gård i glesbygd

Ha en lönsamhet och likviditet som kan hantera förändringar i ränteläget och amorteringsbehov

Utnyttja stödmöjligheter

Kan vi hitta alternativa finansieringslösningar, kan någon form av statlig lånegaranti bli aktuell igen?

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

15.5 Investeringsstöd bör utredas

Bedömning: Regeringen bör ge Livsmedelsverket i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett investeringsstöd i syfte att stärka motståndskraften hos företag inom livsmedelstillverkning och livsmedelsdistribution. Regeringen bör ge Jordbruksverket i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett investeringsstöd för att stärka lagringskapaciteten på gårdsnivå. I uppdragen bör det ingå att utreda kostnader för investeringsstöd.

16.3 Beredskapslagring inom jordbruksområdet ska införas

Förslag: I syfte att säkra befolkningens överlevnad kan möjligheten till beredskapslagring nyttjas. Jordbruksverket ska få ansvaret att ombesörja beredskapslagring av varor inom jordbruksområdet för att nödvändiga livsmedel ska kunna framställas.

**SOU 2024:8 Betänkande
– Stöd för
beredskapslager**

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

5. Tillgång på areal och stödsystem

"Här består fastigheter av ca 50 ha skog och 10 ha åker. Vi vill bara köpa åkern men förrättningskostnaden blir nästan lika hög som köpeskillingen – dessutom tar det minst 1 år innan allt är klart"

"Jordägarna är livrädda att skriva sidoarrendesavtal – rådgivare har avrått till följd av stödsystemet" (stödrätter)

"Vem vill lägga pengar på dikning när man har en muntlig nyttjanderätt?"

"Varför måste jag ha 1,5 ha grovfoder per djurenhet, för att plocka hem de stöd jag behöver, när jag kan producera fodret på 1 ha?"

Hitta lösningar för att öka andelen ägd areal

Korta handläggningstiden och minska kostnaderna hos Lantmäteriet

Öka kunskapen kring sidoarrenden - relevant information till markägare

Revidera stödsystemet inom stödområden - kompensationsstödet

Minska konkurrens om areal från stödoptimerare och passiva markägare

Omprioritering från brukning av mark till produktion av livsmedel

Vad har vi glömt?

Extensifiering och inlåsningsseffekt är ett faktum i norr – är ambitionen att stötta produktion behöver vi reformera stödsystemet

50

5. Vad vill vi uppnå med stödsystemet inom kompensationsstödsområde – är det dags för en revidering?

200 ha, 150 de Typ 1 gård.
Levererar 1 200 000 kg mjölk/år, 12 000 kg kött. 3 heltidstjänster

- Gårdsstöd = 300 000 kr
- "Nötpeng" = 135 000 kr
- Kompensationsstöd = 660 000 kr
- Nationellt stöd mjölk = 876 000 kr
- **1 971 000 kr = 1,62 kr per kg produkt**
- 657 000 kr per tjänst

100 ha, 30 de, Typ 2 gård.
Levererar 5 000 kg kött per år. 0,5 heltidstjänster

- Gårdsstöd = 150 000 kr
- "Nötpeng" = 27 000 kr
- Kompensationsstöd = 230 000 kr
- **407 000 kr = 81,40 kr per kg produkt**
- 814 000 kr per tjänst

20 ha, 10 tackor = 2 de, Typ 3 gård, i bästa fall 400 kg produkt per år - Hobbyjordbruk

- Gårdsstöd = 30 000 kr
- "Nötpeng" = 0 kr
- Kompensationsstöd = 22 000 kr
- **52 000 = 130 kr/kg produkt**
- 52 000 i stöd till hobbyverksamhet
- Kanske inte ens momsregistrerad

51

15.1 Jordbruksmark bör skyddas bättre

Bedömning: Tillgången till jordbruksmark är avgörande för att upprätthålla inhemsk produktion och därmed för livsmedelsberedskapen. Regeringen bör ge Jordbruksverket i uppdrag att ur ett livsmedelsberedskapsperspektiv analysera förslag om införande av nationella territoriella anspråk och riksintresse.

SOU 2024:8 Betänkande

Här behöver vi lyfta den höga andelen mark med oklara nyttjanderätter i norra Sverige

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling - Europa investerar i landsbygdsområden

52

6. Tillgång till förnödenheter

- Leverantörernas varierande leveransförmåga avseende, i första hand förnödenheter i växtodlingen, gör att behovet av kapital och utrymmen för lagerhållning på gård ökar - beredskapslager
- Utsäde och andra produkter som är anpassade för norra Sverige kan vara begränsande – samarbete med Finland och Norge?
- Energi är en utmaning – reservkraften räcker inte till för större gårdars långsiktiga behov. Och utan bränsle stannar traktorn.
- Modern teknik gör att management och funktion kräver uppkoppling – sårbart?
- Hur klarar vi att hantera tillgång till reservdelar?

Kritisk massa för förnödenheter och tjänster – när når vi den med dagens förutsättningar och i en avstängningssituation?

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling - Europa investerar i landsbygdsområden

53

SOU 2024:8 Betänkande - Förnödenheter

15.3 Försörjningstryggheten för insatsvaror bör stärkas

Bedömning: En ökad produktion och användning av biodrivmedel har potential att stärka livsmedelsberedskapen förutsatt att biodrivmedlen kan produceras i Sverige eller i andra EU-länder. Regeringen bör låta utreda frågan om ändamålsenligt regelverk för inhemsk produktion av mineralgödsel. Förutsättningarna för additiv tillverkning bör analyseras vidare.

- Alla växtskyddsmedel importeras – behov främst i spm och specialgrödor
- Mineralgödsel importeras från Tyskland, Danmark och Finland. (före 2022 även Ryssland och Belarus) beroende av råvaror från 3:e land. Viktigt att få igång en inhemsk produktion – förutsättningar finns. SJV
- Utsäde för spm och vall produceras främst inom Sverige
- Utsäde till oljeväxter, matpotatis, sockerbetor, grönsaker m.m. importeras till största delen.
- Proteinfoder, främst soja från Brasilien och Kanada
- Reservdelar till maskiner och teknik importeras
- Emballage t. ex plast – inhemsk återvinning viktig

Europeiska jordbruksfonden för
landbruksutveckling - Europa
investerar i landsbygdsområden

54

SOU 2024:8 Betänkande - Energi

15.3 Försörjningstryggheten för insatsvaror bör stärkas

Bedömning: En ökad produktion och användning av biodrivmedel har potential att stärka livsmedelsberedskapen förutsatt att biodrivmedlen kan produceras i Sverige eller i andra EU-länder. Regeringen bör låta utreda frågan om ändamålsenligt regelverk för inhemsk produktion av mineralgödsel. Förutsättningarna för additiv tillverkning bör analyseras vidare.

- Diesel – viss lagerhållning läggs på leverantören men större behov av lagerhållning på gård.
- Ökad utvecklingstakt av produktion flytande förnybara och icke fossila bränslen är önskvärd
- Elanvändning – primärproduktionen och förädlingsledet är helt beroende av el, 3% av landets totala förbrukning nyttjas för dessa.
- Produktionen kan definieras som samhällsviktig men det finns inga garantier för tillgång via Svenska Kraftnät
- Naturgasberoendet är störst i södra Sverige där främst förädling och förnödenheter nyttjar den energikällan.

Europeiska jordbruksfonden för
landbruksutveckling - Europa
investerar i landsbygdsområden

55

SOU 2024:8 Betänkande - Maskiner och reservdelar

- Hög mekaniseringsgrad och stort IT-beroende – Operatörer skall planera för upprätthållande i krissituationer
- Liten inhemsk produktion av reservdelar (Väderstad och DeLaval)

Europeiska jordbruksfonden för
landbruksutveckling - Europa
investerar i landsbygdsområden

56

7. Tillgång till tjänster

**Vem skall förädla
primärprodukten mjölk och kött
– logistik?**

**Långa resor för teknisk
servicepersonal med
specialistkompetenser -
kostsamt**

**Global marknad för
rådgivningstjänster på distans?**

**Brist på veterinärer kräver nya
lösningar – digitalt?**

**Hur säkerställer vi tillgång till
antibiotika, vacciner och medel för
parasitbekämpning?**

**Hur stora volymer kan vi
förädla i norr?**

Europeiska jordbruksfonden för
landbruksutveckling - Europa
investerar i landsbygdsområden

57

SOU 2024:8 Betänkande - Djurhälsa och djurskydd

Kursivt – författarens egna tillägg

Penicillin är det viktigaste antibiotikumet – låg användning i Sverige. Stor risk för brist då produktionen är koncentrerad till ett fåtal länder. Brist leder till ökad avlivning och sänkt produktion.

Vaccin är viktigt för den generella djurhälsan. Vi är beroende av import och kort hållbarhet gör hanteringen sårbar. *Kräver kyllagring.*

SVA tittar på dimensionering av en vaccinberedskap.

Företag som förmedlar djurfarmacia tar egna initiativ och ökar lagerhållningen.

Europeiska jordbruksfonden för
landbruksutveckling - Europa
investerar i landsbygdsområden

58

8. Attityder i samhället

- "Min dotter som pluggar på universitet utsätts för kränkande särbehandling när hon berättar att hennes föräldrar är lantbrukare"
- "Tydligt är allt bondens fel, vi är - klimatbovar – miljöförstörare – semestermarodörer – djurplågare – bidragsfuskare ... men alla vill ha mat"
- "Hur skall vi nå ut till alla konsumenter med välgrundad information?"

Vem har ansvar för en bred och relevant information till allmänheten/konsumenten?

Europeiska jordbruksfonden för
landbruksutveckling - Europa
investerar i landsbygdsområden

59